

PÄRNUMAA KLIIMAKAVA 2030

SEIREARUANNE

AUGUST 2026

Sisukord

EESSÕNA 3
MAAKONNA KLIIMAEESMÄRKIDE JA TEGEVUSTE TÄITMINE 2024/2025 SEISUGA 4
Eesmärgid 4
Tegevussuundade seire 2024 seisuga 5
Indikaatorid 6
Taristu, hooned ja liikuvus 13
Ringmajandus ja biomajandus 15
Planeerimine ja keskkond 17
Kliimakohanemine 18
VALDADE KLIIMAEESMÄRKIDE JA TEGEVUSTE TÄITMINE 2025 1 PA SEISUGA 21
Häädemeeste vald 21
Kihnu vald 23
Põhja-Pärnumaa vald 26
Saarde vald 27
Tori vald 30
ETTEPANEKUD 2030 EESMÄRKIDES 33

Uuring on rahastatud PEEK-i meetme „Atraktiivne piirkondlik ettevõtlus- ja elukeskkond" projekti „Pärnumaa innovatsioonikeskus KOBAR" raames.

EESSÕNA

2025 teises pooles viidi läbi 2022. aastal kehtestatud Pärnumaa kliimakava 2030 seire. Pärnumaa kliimakava hõlmab kuut Pärnu maakonna maavalda. Pärnu linnal on eraldi kava ja tegevustik, mida seiratakse eraldi. Osa ülevaatelist statistikat hõlmab kõiki Pärnu maakonna omavalitsusi, sh Pärnu linna.

Seire viidi läbi kavas planeeritud tegevustes 2025 seisuga ning KOV munitsipaalhalduse energiakasutuse osas 2024. seireaasta kohta (lähteaasta 2019). Terviklik territoriaalne seire omavalitsuste lõikes 2022 metoodika alusel kogu kliimakava täitmise ja edenemiste kohta ei ole võimalik andmete puuduse, andmepäringute keerukuse ja ka metoodilise standardi puudumise tõttu. See võiks seiretulemustes tähendada ebatäpsusi, kusjuures võrdlemisi suure halduskulu ja -koormusega.

Küll aga on välja toodud kohalike omavalitsuste elektri- ning soojusenergia, kütte rahalised kulutused 2018-2024. Samuti esitatakse elektritarbimine ja selle kasvuhoonegaaside heide kohalike omavalitsuse territoriaalses jaotuses perioodi 2018-2023 kohta, mis loob energia-, rahalistes ja heitenäitajates ausa pildi energia valdkonna hüppelistest muutustest koroona-aastatel, elektrienergia hinnašoki raputustes, taastuvenergiale üleminekul ja energiatõhususe tõstmisel.

Seirearuande koostasid Antti Roose (Tartu Ülikool Pärnu Kolledž) ja Kristjan Kullerkan (Pärnumaa Arenduskeskus) tuginevalt valdade ja asjaomaste asutuste andme- ja infopäringutele ning eksperthinnangutele. Annabel Kruusakivi (Tartu Ülikool Pärnu Kolledž) panustas energia- ja heiteanalüüsidega riigiregistritest, avaandmetest ja operaatorite päringutest. Triin Tillart (Tartu Ülikool Pärnu Kolledž) koondas KOV energiakulude andmestiku.

Uuring on rahastatud PEEK-i meetme „Atraktiivne piirkondlik ettevõtlus- ja elukeskkond” projekti „Pärnumaa innovatsioonikeskus KOBAR“ raames.

MAAKONNA KLIIMAEESMÄRKIDE JA TEGEVUSTE TÄITMINE 2024/2025 SEISUGA

Eesmärgid

***Pärnumaa toodab taastuvenergiat kaks korda rohkem kui ise tarbib**. Kodudes on tavaks tootev tarbimine - prosuumerlus. Taastuvenergiasse panustavad ka energiaühistud.*

TÄITMINE 2024: Suuresti saavutatud tänu Sopi-Tootsi hübriidpargile ja Saarde tuulepargile, kuid esineb hulgaliselt takistusi väiksemate tootmisrajatiste lisandumiseks ja kohalikuks energiatarbimiseks piirkondliku ja kohaliku autonoomsuse tõstmisel. Koduenergeetika arendamine keerukas, energiaühistuid ei teki seadusraamistiku ja võrguliitumiste keerukustes ja kulukuses.

***Pärnumaa tõstab energiatõhusust, vähendades energia lõpptarbimist 20%**, ning rakendab uuenduslikke võtteid mõistliku tarbimise toetuseks.*

TÄITMINE 2024: Energiakriisis vähendati hinnasurvel oluliselt energiatarbimist, misjärel turu stabiliseerumisel toimus praktiliselt samale tasemele 'tagasipõrge'. Jätkub energiatõhusate lahenduste rakendamine nii avalikus kui erasektoris.

***Pärnumaa suurim panus kliimamõjude leevendamiseks on süsiniku sidumine maakasutuses**. Riik, vallad, ettevõtjad ja inimesed kasutavad ja majandavad oma maid süsiniku sidumist suurendavalt. See saab olema pöördeliselt kaalukas kliimapoliitika elluviimisel.*

TÄITMINE 2024: Olulist muutust ei ole toimunud maakasutusliku süsinikusidumise suurendamiseks. Maamajanduses (metsandus, põllumajandus, turbakaevandamine) tootmise intensiivistamine jätkub, mis toob vältimatult kaasa KHG heite suurenemise. Vastuoluline on olnud märgalade taastamine, mis eelkõige teenib elurikkuse eesmärki ega väljenda lähivaates süsinikusalve suurendamist kliimapoliitika eesmärkides.

LEGEND teksti- ja tabelivarjundina:

roheline – positiivsed muutused ja tegevused eesmärgi suunas
kollane – muutused ebaolulised või vastandlikud
punane – negatiivsed muutused ja tegevused
hall – usaldusväärsed andmed ja info puudub

Tegevussuundade seire 2024 seisuga

Eesmärk	Hinnang ja asjaolud
1. Vähendada 2030. aastaks kasvuhoonegaaside heidet 30%, aidates avalikul ja erasektoril ning kodumajapidamistel minna üle puhtale energiale ja vähese süsinikusisaldusega kütuste kasutamisele.	KHG heide väheneb üldises suurenevas taastuvenergia tarbimises. Autotranspordis, liikuvuses üleminekuhüpet pole toimunud.
2. Toetada taastuvenergia arendamist omavalitsuse korraldustes ja menetlustes.	Baltikumi suurim tuule- ja päikesepark toodavad taastuvelektrit. Ka väikeenergeetikas arengud kiired sõltumata võrgu- jm piirangutest.
3. Tõsta energiatõhusust hoonetes ja elukorralduses vähemalt 20%, rakendades omavalitsuse haldusalas (digitaalseid) energiajuhtimissüsteeme ning korrastades hoonefondi kasutust.	Energiatõhustamine hoonestus laialdane (nii uusehituses kui renoveerimises), energiajuhtimises edasiminekud
4. Täiustada liikuvussüsteeme nõnda, et vähendatakse fossiilsete transpordikütuste kasutamist.	Täiustatakse. Ühisliikuvuse osakaal ei ole kukkunud, edasine areng sõltumas riigi reformiplaanist. Kergliikuvuses teatav kasv.
5. Arendada süsteemselt ringmajandust ning saavutada olmejäätmetes 100% liigiti kogumine.	Jäätmekäitlus ja -ringlus järjest ladusam. Uute jäätmeliikide ringluse juurutamine süsteemselt edenemas.
6. Talletada süsinikku maakasutuslikult ja looduslikult, taastades looduslikkust maastikel ja märgaladel, toetades kestlikku metsandust ja põllumajandust ning võttes kasutusele kliimaneutraalse ja süsinikku salvestava maakasutuse planeerimisvahendid.	Vastuoluline teema, sest kaugemas ettevaates on heite /salvestusarvestust maakasutuse otsetarvete muutustes keerukas prognoosida. Samas, maavõtu vähendamine, suundumus kompaktsele asustusele, pruunalade kasutus saab olema üks uusi võtmeid kliimapoliitika jõustamises.
7. Täiendada riskijuhtimist ja tõsta valmisolekut kliimariskideks.	Kriisisüsteemid täiustuvad jõudsalt seoses julgeolekuriskidega, kuid seostamine kliimariskidega nõrk.
8. Muuta hoiakuid ja suhtumist kliima- ja energiateadlikkuse suunal.	Energiateadlikkus tõusnud, kliimapoliitika rakendamised tekitanud kõhklusi, ka pidurdumisi.

Tegevuste edenemise hinnangud

Pärnumaa kliimakava tegevustik	Koond-hinnang ☺		Edeneb ☺ 25	Probleemid 😐 23	Ei edene ☹ 9
Energeetika	0		5	2	5
Taristu, hooned, liikuvus	+9		9	7	0
Ringmajandus, biomajandus	+5		7	5	2
Planeerimine-loodus	+3		3	4	0
Kohanemine-pääste	0		2	4	2

Indikaatorid

´* 2024 seisuga väljendatakse järgnevas tabelis eesmärgi/indikaatori suundumust kvalitatiivselt kas tuginevalt üksikutele indikaatoritele projektitasandil või üldistades arenguid antud allteema tegevusseire alusel. Maakonna ja KOV tasandil puudub enamasti andmestandard, andmekatvus on osaline või on võrdlusalus ebaselge.

PÄRNUMAA KLIIMAMÕJU LEEVENDAMISE INDIKAATORID						
Vald-kond	**Eesmärk Indikaator**	**Ühik**	**Algtase 2019**	**Suundumus 2024**	**Sihttase 2030**	
						Muutus%
CO_{2e}	**Summaarne kasvuhoonegaaside (KHG) heite vähendamine**	Tuh CO_{2e} t, %	188		132	-30%
	KOV hoonefondi KHG heite vähendamine	CO_{2e} t, %	6,8	Lisandunud elektritarbimist koos KHG heitega	4,8	-30%
	KOV ühis- ja munitsipaaltranspordi KHG heite vähendamine	CO_{2e} t, %	-		-	-80%
Energeetika	**Energia (soojus, jahutus ja elekter) lõpptarbimine kokku KOV territooriumil**	GWh/a	471		377	-20%
	Elektrienergia lõpptarbimine KOV territooriumil	GWh/a	172		172	0%
	Soojus- ja jahutusenergia kogutarbimine KOV territooriumil	GWh/a	69		55	-20%
	Taastuvenergia kasutamine kaugküttes	%	55%		65%	+18%
	Taastuvenergia osakaal energia summaarsest lõpptarbimisest KOV territooriumil *(v.a transport)*	GWh/a, %	7%		70%	+63%
	Taastuvelektri tarbimine KOV territooriumil	%	16%	Suurtarbijad pankrotistusid, otseliin kasutuseta	100%	+84%
	KOV territooriumil võrku müüdud taastuvenergia maht	GWh/a	209		500	+291
	Tuulepargid (nominaalvõimsus)	MW	47		327	+280
	Päikesepargid (nominaalvõimsus)	MW	10,3		50	+40
	Tänavavalgustuse kaasajastamine: LED valgustuse osakaal KOV tänavavalgustuses	%	-		100%	-
Ehitised	**Vähemalt C-klassi energiamärgisega hoonete osakaal**	%	2%	Rangemad nõuded, päikeseelekter nö päästab	40%	+38%

	Rekonstrueeritud KOV hoonete osakaal (C-klass)	%	37%	Rangemad nõuded	100%	+63%
Transport	Taastuvate transpordikütuste osakaal (müük tanklates, avalikud laadimispunktid KOV territooriumil)	%	~0%		10%	+10%
	Nullheitega (elekter, vesinik) ja biokütuseid kasutava transpordi osakaal ühistranspordis	% liini-kilomeetritest	0%		90%	+90%
Ring-majandus	**Jäätmete liigiti kogumine**	t, %	-		-	-
	Olmejäätmete liigiti kogumine	t, %	28%		100%	+72%
	Ringmajanduse põhimõtteid rakendavate ettevõtete arv	Ettevõtete arv	-		-	-

- Puuduvad andmed täpsustada järeluuringutes ja -seires

	PÄRNUMAA KLIIMAMUUTUSTEGA KOHANEMISE INDIKAATORID				
Vald-kond	**Eesmärk Indikaator**	**Ühik**	**Algtase 2019**	**Seire 2024 suundumus**	**Sihttase 2030**
Kliimariskide maandamine	**KOVide valmisolek kriisideks (k.a kliimamuutustest tulenevateks kriisideks)**	BA/ED/EE (baastase/edasi-jõudnud/eeskujulik)	BA	Reageeriv ja kulukas	ED
	Kohalike elektritootmisvõimsuste olemasolu elektrikatkestuste ajal vältimatu abi osutamiseks ja sideteenuste tagamiseks	jah/ei KOVi avarii-generaatorite arv	Osaline	Ebapiisav ja juhuslik	Jah
	Üleujutus-, tormi- või metsatulekahjude, soojussaarte, rannikuerosiooni ja maalihete riskide maandamiseks tehtavad maastikutööd	tk, ha, km, euro	-		-
	Elanike arv potentsiaalse üleujutusohuga alal (1% tõenäosus)	in, %	350		290
Teadlikkus	Ringmajanduse teavitusprogramm elanikkonnale	BA/ED/EE	BA	ED	ED
	Kliimamuutuste mõjude teavitus-programm elanikkonnale ja ettevõtetele	tk	0	3	6
	Energiameetmete teavitusprogramm	tk	0	3	6
	Keskkonnahoidlikud riigihanked	tk	0	0 Piirdutakse keskkonna-aspektidega	50%

*BA/ED/EE (baastase/edasijõudnud/eeskujulik)

- puuduvad andmed täpsustada järeluuringutes ja -seires

Andmeallikad:

Inventuur *- summaarne kasvuhoonegaaside (KHG) heite vähendamine, KOV hoonefondi KHG heite vähendamine, KOV ühis- ja munitsipaaltranspordi KHG heite vähendamine, energia (soojus, jahutus ja elekter) lõpptarbimine kokku KOV territooriumil, elektrienergia lõpptarbimine KOV territooriumil, soojus- (ja jahutusenergia) kogutarbimine KOV territooriumil, taastuvenergia kasutamine kaugküttes, taastuvenergia osakaal energia summaarsest lõpptarbimisest KOV territooriumil (v.a transport), taastuvelektri tarbimine KOV territooriumil, KOV territooriumil võrku müüdud taastuvenergia maht, päikesepargid (nominaalvõimsus, suured), taastuvate transpordikütuste osakaal (müük tanklates, avalikud laadimispunktid KOV territooriumil), nullheitega (elekter, vesinik) ja biokütuseid kasutava transpordi osakaal ühistranspordis;*

KOVid *- tuulepargid (nominaalvõimsus), tänavavalgustuse kaasajastamine: LED valgustuse osakaal KOV tänavavalgustuses, keskkonnahoidlikud riigihanked;*

Ehitusregister *- vähemalt C-klassi energiamärgisega hoonete osakaal;*

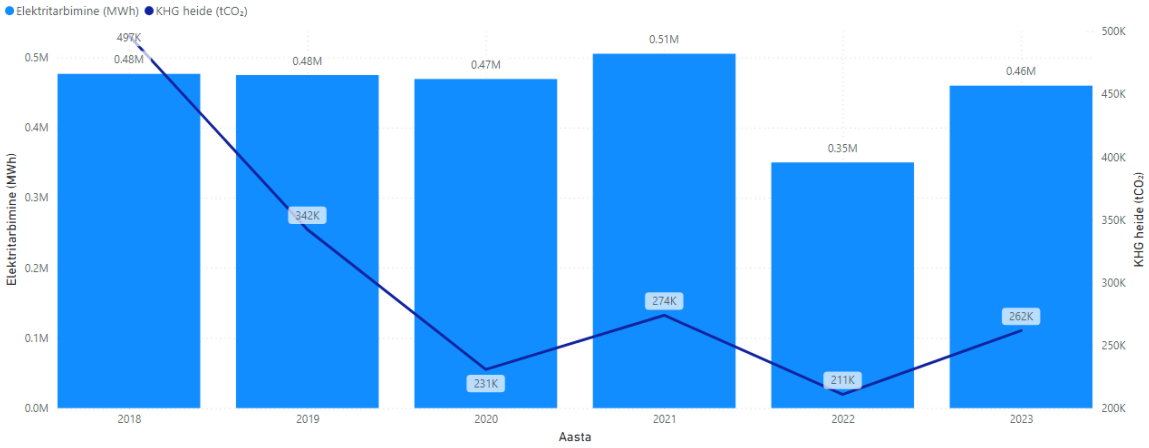
Minuomavalitsus *- vähemalt C-klassi energiamärgisega hoonete osakaal, olmejäätmete liigiti kogumine, KOVide valmisolek kriisideks (k.a kliimamuutustest tulenevateks kriisideks), ringmajanduse teavitusprogramm elanikkonnale.*

Energeetika

Edenemise hinnang: taastuvenergia suund üksikutes suurarendustes ellu viidud, üldiselt projektiarenduses seiskumas, planeeringud venivad menetluses, energiavõrku liitumine keerukas, soojusmajanduse muutused rabedad, väikekohtades kulukas, elektrivõrk tormitundlik. Tegevuste lõikes ☺ 5 😐 2 ☹ 5

Elektrienergia tarbimine Pärnu maakonnas kokku (sh Pärnu linn) 2018-2023 (MWh) ning selle kasvuhoonegaaside heide (tuhat t CO2ekv) (Elering andmed)

Elektrienergia tarbimine Pärnumaa kohalike omavalitsuste territooriumil 2018-2023 (MWh) ning muutus võrreldes eelneva aastaga (%)

	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Pärnu maakond	**476 735**	**475 020**	**469 347**	**505 418**	**350 410**	**459 886**
muutus		**0%**	**-1%**	**8%**	**-31%**	**31%**
KOV						
Häädemeeste vald	23 150	20 566	20 250	25 089	16 341	20 147
muutus		-11%	-2%	24%	-35%	23%
Kihnu vald	1 809	1 793	1 790	2 057	1 364	1 700
muutus		-1%	0%	15%	-34%	25%
Lääneranna vald	25 534	25 391	24 900	27 425	18 284	24 862
muutus		-1%	-2%	10%	-33%	36%
Põhja-Pärnumaa	31 838	31 800	31 620	33 616	22 533	31 267
muutus		0%	-1%	6%	-33%	39%
Saarde vald	15 924	14 862	14 756	17 062	11 648	14 724
muutus		-7%	-1%	16%	-32%	26%
Tori vald	86 705	79 145	77 932	87 703	60 774	76 994
muutus		-9%	-2%	13%	-31%	27%
Pärnu linn	305 843	303 966	296 061	315 402	219 465	272 722
muutus		-1%	-3%	7%	-30%	24%

Andmed: Elering

Maakonna elektritarbimine on tsükliline ja tugevalt mõjutatud välistingimustest (koroona, hinnatõus, turušokid), kuid 2023. a tasemed näitavad stabiliseerumist. Häädemeeste vallas on elektritarbimine tugevalt kõikunud (üksik tööstus), 2023. aastal taas kasvanud. Kihnu vallas kui väikeses omavalitsuses paistab iga tarbijagrupi ja elektrikasutuse muutus teravalt välja. Lääneranna valla elektritarbimise trend sarnaneb Häädemeestele – järsud langused ja taastumised. Põhja-Pärnumaa vallas on selgeim U-kujuline tarbimiskõver – tugev langus kriisis ja sellele järgnev jõuline tõus, nähtavasti ka seonduvalt tuulepargi arendamisega. Saarde vallas on tagasipõrge pärast hinnašokki olnud nõrgem, mis viitab hinnatundlikkusele, ka energiatõhustamisele. Tori vallas on näha mitme suurtarbija roll ja mõjud, kuid üldmuster sarnaneb maakonna keskmisele. Pärnu linn jälgib sarnaselt maakonna üldmustrit, kuid kõikumised on suuremas tarbija- ja majandusmassis väiksemad kui valdades, tagasipõrget kriisieelsele tasemel pole toimunud.

Kihnu, Põhja-Pärnumaa, Saarde, Tori valla munitsipaalhalduse elektrienergia tarbimine

	Elektrienergia tarbimine 2024 MWh	Elektrienergia tarbimise muutus v 2019 MWh	Elektrienergia tarbimise muutus v 2019 %
Hoonestu	3910	-143	-4%
Tänavavalgustus	864	-532	-62%
Veevarustus	980	+110	11%
Elektrienergia kokku	5754	-565	-10%

Andmed: KOV päring, puuduvad Lääneranna ja Häädemeeste valla andmed

Suurim elektrienergia tarbimise vähenemine (-62%) omavalitsuste endi haldusalas on toimunud üleminekul LED tänavavalgustusele. Mõneti on kasvanud veevarustuse elektritarbimine seoses veevõrkude laienemise ja tehnoloogiliste arendustega. Munitsipaalhoonestuse energiatõhususe meetmed olulist elektrienergia tarbimise vähenemist ei ole kaasa toonud. Tarbimiskategooriate summas on neljas omavalitsuses summaarselt vähem tarbitud elektrienergiat 565 MWh, suhteline vähenemine on olnud perioodil 2019-2024 piirdunud kümnendikuga.

Pärnumaa kohalike omavalitsuste kulutused elektrienergiale eurodes (käibemaksuta)

KOV	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Lääneranna	91 067	85 840	65 011	112 758	177 435	124 115	128 779	116 756
Põhja-Pärnum.	238 872	228 027	185 598	303 100	452 045	304 047	300 974	311 318
Pärnu linn	1 373 798	1 318 793	1 079 659	1 837 028	3 032 636	2 021 066	1 923 766	1 850 998
Saarde val	121 575	111 035	92 081	149 336	210 548	156 691	148 508	151 895
Tori vald	287 468	271 214	227 067	387 333	578 328	384 127	419 995	365 017
Kihnu vald	37 255	35 552	31 986	60 464	88 830	58 466	69 886	61 781
Häädemeest	138 391	131 406	118 143	216 967	333 003	231 077	226 770	225 440
Pärnumaa	**2 288 426**	**2 181 867**	**1 799 545**	**3 066 986**	**4 872 825**	**3 279 589**	**3 218 678**	**3 083 205**

Andmed: Riigi Tugiteenuste Keskus

Pärnumaa omavalitsuste elektrikulude muutust iseloomustab 2018–2020 mõõdukas langus, millele järgnes energiakriisi-aastatel 2021–2022 hüppeliselt järsk hinnatõus kõigis valdades, eriti Tori vallas (+153%, 387 333 → 578 328 eurole) ja Põhja-Pärnumaal (+101%, 303 100 → 452 045 eurole). Seejärel

kulud alanesid 2023–2024 tasemele, mis jäi siiski kriisieelsest kõrgemaks. Häädemeeste vallas kasvas 2022 +65%, 216 967 → 333 003 eurole, Kihnu vallas lausa kolm korda, +188%, 31 986 → 88 830 eurole). Ka Lääneranna valla elektrikulud suurenesid jõuliselt (+57%, 112 758 → 177 435 eurole), Saarde vallas (+41%, 149 336 → 210 548 eurole) ning Pärnu linn aste kõrgemal kulutasemel (+65%, 1 837 028 → 3 032 636 eurole). Kulutase 2023-2024 küll langes, kuid jäi lähteaastatest oluliselt kõrgemale. Elektrikulude hinnatõus omavalitsuste kuludes on suhtarvuliselt kindlasti üks suuremaid.

Pärnumaa kohalike omavalitsuste kulutused soojusenergiale ja küttele eurodes (käibemaksuta)

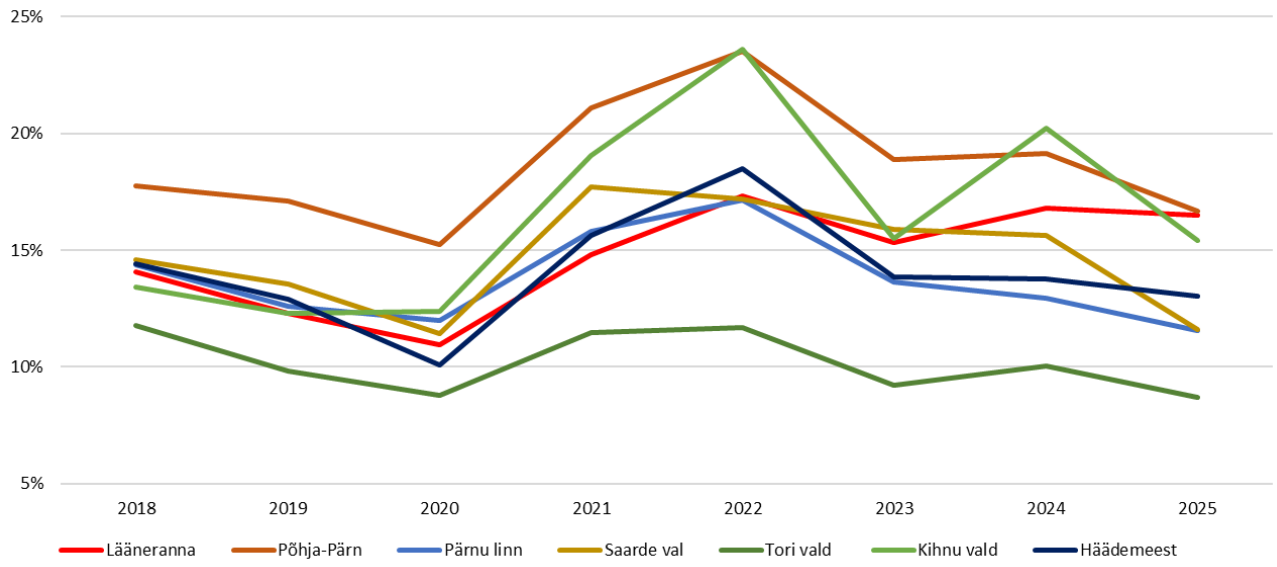
KOV	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Lääneranna	194 979	179 209	156 002	190 692	235 882	266 109	279 370	347 378
Põhja-Pärnum.	335 677	391 539	329 274	444 669	548 957	590 600	542 518	509 380
Pärnu linn	1 195 150	1 170 325	1 049 902	1 322 105	1 435 207	1 910 233	1 733 371	1 532 910
Saarde	144 843	142 101	136 146	192 377	229 537	221 581	188 619	183 704
Tori vald	191 657	181 752	167 972	235 381	291 907	329 352	311 777	285 136
Kihnu vald	178	178	1 266	454	1 322	677	990	0
Häädemeeste	92 770	101 547	88 777	115 265	112 494	122 167	125 020	132 565
Pärnumaa	**2 155 254**	**2 166 651**	**1 929 339**	**2 500 943**	**2 855 306**	**3 440 719**	**3 181 665**	**2 991 073**

Andmed: Riigi Tugiteenuste Keskus

Pärnumaa omavalitsuste soojusenergia- ja küttekulud kujunesid 2018–2025 perioodil sarnaselt energiaturu üldistele hinnakõikumistele: maakonna omavalitsuste kogukulud langesid mõõdukalt 2018–2020, kasvasid seejärel hüppeliselt 2021–2023, saavutades rekordtaseme 2023. aastal (+78%, 1,93 mln → 3,44 mln eurot), ning stabiliseerusid 2024. aastal veidi madalamal tasemel (3,18 mln eurot) ja langes 2025 alla 3 miljoni euro.

Häädemeeste vald püsis suhteliselt stabiilsel kulutasemel kogu perioodi vältel, kuid koges 2021. aastal märgatavat kasvu (+30%, 88 777 → 115 265 eurot). Kihnu vald näitas väikese tarbija tüüpilisi järske muutusi, ligi kolmekordistumisega 2012-22, seda ka seoses uute hoonete-rajatistega. Lääneranna vald liikus 2020. aastani langustrendis, kuid seejärel suurenesid kulud järsult eriti 2021–2022 (+24%, 190 692 → 235 882 eurot) ning jätkasid tõusu kuni 2025. aastani. Põhja-Pärnumaa vald Eesti ühe kallima soojushinnaga koges kogu piirkonna kõige järsemat hinnatõusu energiakriisi ajal, eriti 2021–2022 (+23%, 444669 → 548957 eurot), misjärel kulud alanesid, kuid jäid varasemast märkimisväärselt kõrgemale. Saarde valda iseloomustab 2021.–2022. aasta tugev tõus (+19%, 192 377 → 229 537 eurot), millele järgnes kulude alanemine. Tori vallas väljendus tõus 2021–2022 (+24%, 235 381 → 291 907 eurot), jätkudes 2023. aastani, kui kulud 2024. aastal pisut langesid. Pärnu linn näitas kogu perioodi suurimaid absoluutseid muutusi, tõustes 2021–2023 eriti järsult (+44%, 1,32 mln → 1,91 mln eurot) ning langedes 2024. aastaks mõõdukalt, kuid jäädes kõrgemale kulutasemele kui kriisieelsel perioodil.

Pärnu maakonna kohalike omavalitsuse energiakulude osakaal (%) majandamiskuludest (arvega teenused), RTK

Erinevused valdade energiakulude osakaalus majandamiskuludesse on suured, suhteliselt kuni kahekordselt. Suhtarvuna majandamiskuludesse on energiakulud kõrgeimad Põhja-Pärnumaal ning madalaimad Tori vallas, kus ainsa KOVina on energiakulude osakaal püsinud läbi 2018-2025 perioodi madalal ja viimastel aastatel langustrendis. Suhteliselt kõrgele on kerkinud ja ka kõikuvad on olnud Kihnu valla energiakulutused.

1. Energeetikategevustik

Energeetika tegevustik	Tulemushinnang
Valdkonnas tervikuna	☺ 5 😐 2 ☹ 5
1.1. Suurendada taastuvenergia ressursside kasutamist lokaalsete tootmisseadmetega (päikesepaneelid) ning hankida munitsipaalsektori tarbeks 100% rohelise sertifikaadiga elektrienergiat, eelistatult ühishankes.	Päikesepaneelide paigaldamine edeneb, tuuleenergeetikas (Tootsi, Saarde) üldpilt hea, kuid jätkuarendused takistatud. Ei hangita roheelektrit (Tori vald - börsielekter).
1.2. Suurendada omatarbelise taastuvelektri kasutamist, arendada salvestusvõimekust ning toetada suurtest energiatootmisüksustest otseliinide ja lähivõrkude rajamist (6 km reegel).	Rekonstrueeritud hoonetes rakendatakse lokaalset tootmist, kuid kasutegur ebaselge. Salvestusvõimekus puudub, Tootsi otseliin kasutuseta, uusi rajatud ei ole.
1.3. Kaasajastada soojusmajandust, tõsta küttesüsteemide tõhusust, täiustada kaugküttesüsteeme ning hinnata soojusenergia nõudlust.	Soojusmajanduse kaasajastamine käib, kokkuhoid märkimisväärne. Kaugkütte hinnad piirkonniti erinevad, väiksemate võrkude tulevik ebaselge. Seire raskendatud kütteliikide paljususes (andmebaasi nõrkuses).

1.4. Täpsustada üldplaneeringutes taastuvenergia maakasutust (päikesepaneelid, tuulepargid, biogaasijaamad, vesinikutaristu, trassikoridorid jne). Kaalutlustes lähtuda kohalikust ja kogukondlikust kasust. Leida tasakaal päikeseparkide arendamisel asustuses ja poollooduslikel aladel. Hoida liitumisreservi väiketootjatele ja prosuumeritele.	Taastuvenergia maakasutuse käsitlemine üldplaneeringutes on probleemne. Omavalitsused väldivad teema avamist, kuna see takistab menetlusi. Kontroll KOVide ja MAKi tasandil keeruline.
1.5. Menetleda maismaa tuuleparkide rajamiseks Tori valla põhjaosa eriplaneering (Tori Vallavolikogu 21.01.2021. a otsusega nr 303), Tori valla Kildemaa piirkonna eriplaneering (Tori Vallavolikogu 19.08.2020 otsus nr 252), Lääneranna valla eriplaneering (Lääneranna Vallavolikogu 14.05.2020 otsus nr 197), Põhja-Pärnumaa valla eriplaneering (Põhja-Pärnumaa Vallavolikogu 16.12.2020 otsusega nr 41) ning Saarde vallas Siiraku eriplaneering (Saarde Vallavolikogu 17.03.2020 otsusega nr 11).	Maismaa tuuleparkide eriplaneeringud on takerdunud KOVidest sõltumatutel põhjustel, osa laiemast taastuvenergeetika segadusest.
1.6. Tõstatada ametkondades elektrivõrgu varustuskindluse ja läbilaskevõime küsimus, arvestades taastuvenergia tootmise laienemist (>15 kV), elektriautode laadimispunktide rajamist ning üldist majanduse ja tootmise elektrifitseerimist ning tarkade võrkude rajamist.	Elektrivõrgu varustuskindluse ja läbilaskevõime küsimus on riiklikul tasandil lahendamata. Vajab juhitud koostööd, eestvedaja puudub.
1.7. Rakendada kaasaegseid maavallale sobivaid energiajuhtimise ja -tõhususe lahendusi omavalitsuse hoonete ja taristu energiakasutuse seiramisel, haldamisel ja parendamise planeerimisel.	KOVid rakendavad energiajuhtimise ja -tõhususe lahendusi jõudumööda, kuna need annavad otsest kasu. Vajalik luua seirestandard.
1.8. Aidata kaasa energiakogukondade (energiaühistu jt vormid) loomisele, innustades väike-ettevõtjaid ja elanikke kohalikule energiatoomisele ja kohapealsele tarbimisele, selgitades arusaadavalt ja praktiliselt ühistulise tegutsemise eeliseid ja võimalusi. Hajaasustuses uurida edasi alajaamapõhise kogukonnaenergeetika arendamise võimalusi (tarkvõrk maal).	Energiakogukondade loomise raamistik puudub. Rakendamine ebaselge, kasulikkus vajab ümberhindamisi. Tootsi alevikku ei saa sealse otseliini ja alajaamaga autonoomseks väikevõrguks ühendada.
1.9. Tõsta elanike energiateadlikkust kaasaegsete, iseäranis prosuumeri ehk tootva tarbija ja omatarbe energialahenduste, energiajuhtimise digitaliseerimise, virtuaalelektrijaamade ja energiakäitumise osas.	Elanike energiateadlikkuse tõstmine regulaarselt ja projektiüritustel toimub, teadlikkus on märgatavalt kasvanud.
1.10. Osaleda rahvusvahelistes energeetikaprojektides (selgetes ülesannetes ja aktiivselt KOVi rollis, innovaatilised demo- ja pilootprojektid, oskusteabe siire Põhjalast jm).	Europrojektides osalemine juhuslik, projektikataloogi pole. Ärilistes suurprojektides riskid kõrged

	(vesinikuenergia, jääk-taastuvelekter P2X)
1.11. Luua maakondliku energiaspetsialisti ametikoht (või hankida teenusena), kelle ülesandeks panna KOVide energiajuhtimise kaasajastamine ning arendusprojektide algatamine ja korraldus.	Maakondlik energiaspetsialist puudub. KOVid on väljendanud vajadust ühiskonsultandi järele arenduseks, ka uue põlvkonna energiajuhtimiseks.
1.12. Täiendada energeetikaalast teadmust koostöös Pärnumaa regionaalse innovatsioonikeskusega KOBAR (rahvusvahelised võrgustikud, projektialgatused, koolitused jne).	Teadmuskoostöö KOBARiga toimub, kuid fookus kaldub kliima ja ringmajanduse suunas. Inseneeringu suunal kaudselt seotud, kuid vajab tugevdamist.

Taristu, hooned ja liikuvus

Edenemise hinnang: edeneb, investeeritakse arvestatavas mahus, liikuda programmiliselt edasi. Tegevuste lõikes ☺ 9 😐 7 ☹ 0

2. Taristu-, hoone- ja liikuvustegevustik

Taristu-hoone-liikuvustegevustik	Tulemushinnang
Valdkonnas tervikuna	☺ 9 😐 7 ☹ 0
2.1. Koostada hoonete rekonstrueerimise ja lammutamise pikk plaan eesmärgiga rekonstrueerida kõik munitsipaalhooned. Lähtuda hoonete seisukorrast ja tulevikuvajadustest ning eelistada süsinikku talletavate materjalide kasutamist.	Pikem rekonstrueerimis- ja lammutamisplaan puudub (eeldab andmeid ja analüüsi). Uusi munitsipaalhooneid rajatakse muuhulgas ka puidust.
2.2. Jälgida hoonete seisukorda ning koostada vähemalt kord aastas munitsipaalhoonete energiakasutuse analüüs (ülevaade), jälgida energiamärgiste ajakohasust, vajadusel tellida energiaaudit. Pidada oluliseks hoone sisekliimat. Laiendada puidust ehitamist.	KOVid liiguvad järk-järgult regulaarse energiakasutuse seire ja energiamärgiste ajakohastamise suunas, kuna otsene kasu on ilmne. Vajalik tugisüsteem, sh terviklik KOV hoonehaldusmudel. Puidust ehitamise osakaal kasvab, kuid oluliselt kulukam.
2.3. Munitsipaalhoonete rekonstrueerimisel eelistada tervikrenoveerimist, võimaluse puudumisel lähtuda tervikrenoveerimise lõppeesmärgist ning liikuda järk-järgult lõppeesmärgini.	Rekonstrueerimisel eelistatakse terviklahendusi, kuid hilisem ekspluatatsioon on sageli ebaühtlane. Haldussüsteemid vajavad kaasajastamist ja digitaliseerimist. Piirab oskuste nappus (sh vent.süsteemid).
2.4. Rakendada uusehitistes innovaatilisi ja keskkonnasäästlikke tehnoloogiaid. Senisest täpsemalt väljendada ehitustehnilisi meetmeid projekteerimisfaasis (energiatõhususe eesmärkide osas).	Uusi tehnoloogiaid rakendatakse, kuid katsetamine on pigem juhuslik. Projekteerimisfaasis energiatõhususe eesmärke väljendatakse konjuktuurselt.

2.5. Jätkata tänavavalgustuse uuendamisega, sh paindliku juhtimise rakendamisega seal, kus see on otstarbekas.	Tänavavalgustuse uuendamine edeneb hästi. LED-ide ja paindliku juhtimise rakendamine annab käegakatsutavat kasu ning tegevus jätkub.
2.6. Rakendada energiajuhtimissüsteeme ja digitaliseerida energiaarvestust (kasutades ka lihtsamaid ülevaatetabeleid, lisada süsinikuheite vähendamise indikaatorid).	Energiajuhtimissüsteemide rakendamine ja arvestuse digitaliseerimine on käimas. KOVid otsivad uusi lahendusi, innovatsioon järkjärguline.
2.7. Hinnata asulate tehnilise taristu arenguvajadusi (kahanemise ja inflatsiooni mõjud).	Huvi hindamise vastu on olemas, kuid ressursse napib.
2.8. Tõsta kogukonna teadlikkust energiatõhusate hoonete ja taastuvenergia teemal ning koostöös KOVide ja SA Pärnumaa Arenduskeskusega (SAPA) tutvustada KredExi, KIKi, PRIA jt toetusmeetmeid.	Käib paralleelselt teiste tegevustega, sh koostöös SAPA ja riiklike toetusmeetmete tutvustamise kaudu.
2.9. Koostöös PÜTKiga muuta ühistransport ja liikuvussüsteemid rohelisemaks, ühilduvamaks, paindlikumaks, mugavamaks, kiiremaks ning viia selleks läbi arendus- ja pilootprojekte (integreerida kooli- ja sotsiaaltransport jne).	PÜTK arendab ühistransporti oma võimete piires. Riiklik ühistranspordireform tekitab ebakindlust, mistõttu ollakse ettevaatlikud uute pilootprojektide algatamisel.
2.10. Teha riigiasutuste ja Rail Balticuga tihedat ja tulemuslikku koostööd kohalike raudteepeatuste ja kaasneva taristu rajamiseks ja integreerimiseks, et lähikonna inimesed saaksid liikuda keskkonnasäästlikult.	Koostöö riigiasutuste ja Rail Balticuga kohalike peatuste ja taristu rajamisel aktiviseerunud, tulemuslik.
2.11. Jätkata bussipeatuste taristu arendamisega. Rajada bussipeatusi suuremate asulate juures põhimaanteede äärde, samuti kaalutleda kaugliinide peatustihedust.	Bussipeatuste taristu arendamine jätkub (täpsustada KOVidelt ja PÜTKilt).
2.12. Rajada kergliiklusteid vastavalt valdade üldplaneeringutele, arengukavadele ja teehoiukavadele.	Kergliiklusteid rajatakse võimaluste piires maksimaalses mahus, lähtudes üldplaneeringutest ja arengukavadest.
2.13. Teha operaatoritega koostööd elektriautode laadimistaristu rajamiseks (maapiirkondades keskasulatest ja tanklavõrgust ei piisa).	Elektriautode laadimistaristu rajamine edeneb, kuid süsteemitult, kus nõudlus, lihtsam teostus.
2.14. Taotleda Transpordiametilt ja operaatorilt Kihnu praamile liikumist otsesemal veeteel.	Kihnu praami otsetee küsimusega tegeletakse koostöös Transpordiameti ja operaatoritega.
2.15. Parandada Via Baltica arendamisel kohalikke mahasõite, tõsta kergliiklejate ohutust ja mugavust.	Via Baltica arendamisel kohalike mahasõitude ja kergliiklejate ohutuse küsimustega tegeleb Transpordiamet.

2.16. Teha ettepanekud riiklikku transpordipoliitikasse ja taristuarendamise plaani kergliiklusteede rajamise osas (põhimaanteed, asulates, bussipeatustes jm). Teha ettepanekuid nõudetranspordi kiiremaks käivitamiseks.	Riikliku transpordipoliitika ja taristuarenduse plaani ettepanekud kergliiklusteede ning nõudetranspordi osas on seotud riikliku ühistranspordireformi käiguga.

Ringmajandus ja biomajandus

Edenemise hinnang: Jäätmete liigiti kogumine ja ringlussevõtt on oluliselt paranenud, iseäranis üritustel ja toiduklastris, keskkonnahoidlikke hankeid pole, biogaasijaamad rajamisel. Tegevuste lõikes ☺ 7 😐 5 ☹ 2

3. Ringmajanduse ja biomajanduse tegevused

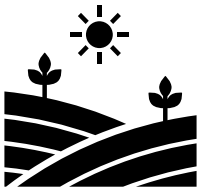
Ringmajanduse tegevused	Tulemushinnang
Valdkonnas tervikuna	☺ 7 😐 5 ☹ 2
3.1. Suurendada ja tõsta taset jäätmete liigiti kogumisel ja jäätmeringluses ning otsida lisarahastust jäätmeprojektidele, sh rakendada jäätme- ja kogumistaristus ühtsed standardid (vältida pidevat konteinerite muutmist).	Jäätmete liigiti kogumine ja ringlussevõtt on märgatavalt paranenud. Koordineerimisprobleemid püsivad, kuid üldine tase on tõusnud. Ühtsete standardite rakendamine vajab jätkuvat tähelepanu.
3.2. Tõsta jäätmekampaaniatega jäätmetootjate ja elanike teadlikkust, tagada olmejäätmete sorteerimisel kvaliteet.	Jäätmekampaaniad toimuvad regulaarselt ning elanike ja tootjate teadlikkus kasvab. Olmejäätmete sorteerimise kvaliteet paraneb järk-järgult.
3.3. Leida maavaldade hajaasustuses praktilisi, samas kulutõhusaid lahendusi biojäätmete käitlemiseks (eeskätt kompostimisena kohtadel) ning tekstiilijäätmete liigiti kogumiseks.	Biojäätmete käitlemine hajaasustuses on lahendatud rahuldavalt, kuid tekstiilijäätmete liigiti kogumine on jätkuvalt puudulik ja vajab süsteemset lahendust.
3.4. Soodustada kohalike korduskasutussüsteemide teket ja kasvu, kaasata jäätmete liigiti kogumise ja ringlussevõtu lahenduste arendamisse kogukonna esindajad ja kohalikud ettevõtjad.	Korduskasutussüsteemid toimivad peamiselt ürituste korral, muudes valdkondades on areng aeglane. Kogukondade ja ettevõtjate kaasamine vajab tugevdamist.
3.5. Toetada ringmajandust menetlustes, ühisprojektides, ettevõtluskeskkonnas (eestvedamine).	Ringmajanduse edendamine menetlustes ja ühisprojektides on maakondlikul tasandil hästi korraldatud. KOBARa roll eestvedajana on positiivne.

3.6. Viia läbi keskkonnahoidlikke riigihankeid ning pöörata eritähelepanu ehitushangetes kliima- ja energiaaspektidele.	Keskkonnahoidlikud riigihanked on taandatud keskkonnaaspektide lisandamiseks üksikutel hangetel. Menetlus keerukas, ka õiguslike riskidega, see tähendab hanke olulist kallinemist või ka luhtumist.
3.7. Eelistada allasutustes, hangetes ja taristuprojektides ringlussevõtuks sobivate materjalide kasutamist.	Ringlussevõtuks sobivate materjalide eelistamine hangetes ja taristuprojektides on ebaselge. Praktilised rakendusviisid vajavad täpsustamist ja juhendmaterjale.
3.8. Korraldada asjade soetamise asemel teenuse soetamiseks riigihankeid ning olemasolevate asjade tõhusamaks kasutamiseks rakendada jagamismajanduse põhimõtteid.	Teenusepõhiste hangete ja jagamismajanduse põhimõtete rakendamine toimub kogukondlikul tasandil õhinapõhiselt. KOVide ja MAKi roll vajab selgitamist.
3.9. Kehtestada ühtsed nõuded keskkonnahoidlike ürituste korraldamiseks. Teha üritustel kohustuslikuks jäätmete liigiti kogumine, nõuda korduskasutuse lahenduste eelistamist ning teostada järelevalvet nõuete täitmise üle.	Keskkonnahoidlike ürituste korraldamise nõuded toimivad. Jäätmete liigiti kogumine ja korduskasutuse lahenduste eelistamine on üritustel rakendatud ning järelevalve toimib.
3.10. Parandada toidutootmise kestlikkust (tervislik koolitoit, toiduklastri tegevuse toetamine, keskkonnahoidlik tootmine, toidu varustuskindlus, lühike tarneahel, ühistuline tegevusmudel väiketootjate konsolideerumiseks).	Toidutootmise kestlikkuse edendamine edeneb. ToiduKOBARa toel on tegevus aktiivne, KOVide toiduhanked arvestavad keskkonnahoidlikke põhimõtteid.
3.11. Toetada KOVide keskkonna- ja hankespetsialistide koolitamist ringmajanduse teemadel (nt osalemine Keskkonnaagentuuri KOVidele suunatud projektis „Ringmajanduse võimekuse tõstmine“, programmides Rohetiiger, Roheline Võti, Roheline Kontor, ZeroWaste jt).	KOVide spetsialistide koolitamine ringmajanduse teemadel vajab täiendavat ressurssi, kuid projektidega laienenud.
3.12. Otsida koostööpartnereid ja investoreid maakonnaüleste ring- ja biomajanduse lahenduste rajamiseks (kõrvalsaaduste väärindamine, plastpakendite, tekstiilijäätmete jm ümbertöötlemise tehased).	Otseste investorite leidmine maakonnaüleste lahenduste rajamiseks vajab koostöömudeli väljatöötamist ning kindla eestvedaja määramist. Praegune investeeringute toomine maakonda toetub EIS-i tegevusele.
3.13. Toetada biomajandust ja innovatsiooni bioloogiliste ressursside kestlikul kasutamisel ja väärindamisel, tuginedes mh Lääne-Eesti biomajanduse strateegia soovitustele.	Biomajanduse ja innovatsiooni toetamine bioloogiliste ressursside kestlikul kasutamisel toimub läbi SA Pärnumaa Arenduskeskus ja Innovatsioonikeskus KOBAR tegevuste (BioBoosters võrgustik ja

	teised EU projektid) lähtudes 2024. aastal valminud Lääne-Eesti ringbiomajanduse teekaardist.
3.14. Toetada ringmajanduslike põhimõtete rakendamist mäetööstuses (ammendunud turbakaevanduste taastaimestamine), teedeehituses (hoonete lammutusjääkide taaskasutamine) ja energeetikas (biogaasi tootmine, koostootmisjaamad, tööstussümbioos).	Ringmajanduse põhimõtete rakendamine on valdkonniti ebaühtlane. Biogaasi tootmises on edusamme, kuid turbakaevanduste taastaimestamine edeneb aeglaselt. Teedeehituses ja tööstussümbioosis on tulemused juhuslikud või kitsas projektis.

Planeerimine ja keskkond

MAAKASUTUS JA PLANEERIMINE

Edenemise hinnang: omavalitsusel on kriitiline roll planeeringuotsustes, kuid pragmatism ja praktika põrkub seadusraamistikule ning riigiametite/ametnike jäikusele. Tegevuste lõikes ☺ 3 😐 4 ☹ 0

LOODUSKESKKOND

Edenemise hinnang: surve loodusaladele on kasvanud, maakasutus on intensiivistunud, teisalt on laienemas looduslikkuse taastamine.

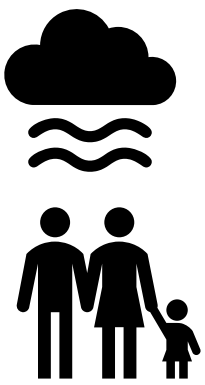
4. Planeerimis- ja keskkonnategevustik

Maakasutus-loodustegevustik	Tulemushinnang
Valdkonnas tervikuna	☺ 3 😐 4 ☹ 0
4.1. Kontrollida seadusandlikes raamides arendussurvet rannikul ja veekogude ääres. Üldplaneeringutega määrata ehituskeeluvööndi vähendamised ja suurendamised. Üleujutusriski hindamisel lähtuda esinenud üleujutuse ulatusest ja veetasemest ning kaasnevatest riskidest (seniste üleujutuste õppetunnid: juurdepääs, veereostus, elektrikatkestus, keldrid jne).	Üldplaneeringutes käsitletakse arendussurvet rannikul ja veekogude ääres, määratud ehituskeeluvööndi muudatusi. Üleujutusriski hindamisel arvestatakse varasemate juhtumite kogemusi (juurdepääs, veereostus, elektrikatkestused, keldrite kahjustused). Rannikuerosiooni teema on jäänud käsitlemata, keskkonnamõjude hindamisega esineb probleeme.

4.2. Mitte rajada loodus- ja poollooduslikele aladele ning maa-asustusse ebasobivaid insener-tehnilisi rajatisi üleujutusriskide maandamiseks. Leida looduslikke puhver- ja maandamisvõtteid (vältida meetme-projektisurvet).	Loodus- ja poollooduslikele aladele ei rajata sobimatuid insener-tehnilisi rajatisi. Vajadus looduslike puhverlahenduste ja riskide maandamise võtetega tegelemiseks tuleb selgitada kõrgema tasandi strateegilistes planeerimisdokumentides.
4.3. Seada rohevõrgustiku ja väärtuslike põllumaade jm maakasutuse üldised tingimused üldplaneeringutes, et toetada loodushüvede väärindamist.	Rohevõrgustiku ja väärtuslike põllumaade tingimuste seadmine üldplaneeringutes on vajalik, kuid piirangute kehtestamiseks puudub piisav õigusselgus ja volitus.
4.4. Säilitada Soomaa ja Matsalu rahvusparkides loodusmaastikke ja märgalasid, tähtsustades neid süsinikusalvena.	Soomaa ja Matsalu rahvusparkide loodusmaastike ja märgalade säilitamine süsiniku sidumise seisukohalt on oluline, kuid kohalikel omavalitsustel puudub võimalus reguleerimiseks.
4.5. Täpsustada üldplaneeringutes üldisi tingimusi päikeseparkide rajamisel avalikus kasutuses alale, metsamaale ja väärtuslikule põllumaale.	Päikeseparkide rajamise tingimuste täpsustamine üldplaneeringutes on probleemne. Vajalik on ühtne regulatsioon, kuna piirangud on seni seatud peamiselt esteetilistel kaalutlustel.
4.6. Planeerida tootmismaad biogaasijaamade arendamiseks ning leida võimalusi avaliku sektori poolseteks toetusteks.	Biogaasijaamade arendamiseks on tootmismaad eraldatud, planeeringud on töös ning ehitustegevus käib. Avaliku sektori toetuste võimalused vajavad täiendavat arutelu.
4.7. Luua kontaktvõrgustik ametkondadega (Keskkonnaamet, Päästeamet, RMK jne), et tagada võimalike struktuurimuudatuste ja ametnike vahetumise korral menetluste sujuvus.	Kontaktvõrgustiku loomine ametkondadega on kindlasti vajalik menetluste sujuvuse tagamiseks. Maavalitsuste kaotamise järel on tekkinud lünk, mis raskendab koostööd ja järjepidevust.

Kliimakohanemine

TERVIS JA PÄÄSTEVÕIME, KOGUKOND

Olukorra hinnang: ilma- ja kliimariske maandatakse järjest riskitundlikumalt. Inimeste teadlikkus tõusnud. KOVi rolli kliimapoliitika eestvedamises ja riskide maandamises tuleb jätkata. Tegevuste lõikes ☺ 2 😐 4 ☹ 2

5. Kohanemistegevustik

Kohanemistegevustik	Tulemushinnang
Valdkonnas tervikuna	☺ 2 😐 4 ☹ 2
5.1. Arendada edasi kriisijuhtimist ja täpsustada kriisikomisjoni tegevuskava koostöös Päästeameti, Kaitseliidu jt asjaomaste asutustega. Korraldada kriisiametniku töö KOVides ühiselt.	Kriisijuhtimise arendamine ja kriisikomisjonide tegevuskavade täpsustamine toimub, ametnikud on tööl. Tegevused on aga standardiseerimata ning sõltuvad iga omavalitsuse võimekusest ja arusaamast.
5.2. Analüüsida ja täpsustada erakordsete ilmaolude riske (seoses toimepidevuse ja praktiliste probleemidega tormide, lume, metsatulekahjude korral) ning nende alusel töötada välja plaan olukordade lahendamiseks.	Erakordsete ilmaolude riskide analüüs ja lahendusplaanide koostamine on riikliku tasandi küsimus. Tegevused projektipõhised.
5.3. Viia läbi kriisiõppusi, sh staabiõppusi ja infoõppusi (seoses erinevate ilmariskide, mitte ainult üleujutustega). Parandada informeeritust varulahendustest (side, tanklad, generaatorid jne) ning lahendada kriisiolukorra nn “hall ala” avaliku ja erasektori vahel.	Kriisiõppusi on läbi viidud üldiste kriiside raames, kuid kliimariskide spetsiifiline käsitlus on puudulik. Vajalik on täiendav uurimine ja planeerimine.
5.4. Rajada valdades päästekeskused elanike ajutiseks viibimiseks (evakuatsiooni, häirete jm tingimustes).	Päästekeskuste rajamine elanike ajutiseks viibimiseks on käsitletud üldiste kriiside kontekstis. Kliimariskide osas puudub eraldi lähenemine, vajab täpsustamist.
5.5. Saada võrguoperaatoritelt statistikat elektrikatkestuste kohta, selle alusel hinnata elektrivarustuse toimepidevust ning tõsta plaani alusel elektrisüsteemide varustuskindlust. Hankida täiendavaid avariigeneraatoreid (veevarustuseks jne).	Elektrikatkestuste statistika kogumine ja varustuskindluse hindamine ei toimi. Riiklikul tasandil on probleemid lahendamata, avariigeneraatorite soetamine napp.
5.6. Hinnata maastiku- ja metsatulekahju riski ning luua kriisiplaan koostöös Päästeameti jt ametkondadega.	Maastiku- ja metsatulekahjude riskide hindamine on Päästeameti juhtida. Kohalikul tasandil puuduvad selged nõuded strateegilistes dokumentides, kustutusvee kättesaadavus vajab lahendamist.
5.7. Tõsta elanike teadlikkust ilmaohtudest, muutes selgemaks ja täiendades info edastamist kodulehtedel, vallalehtedes, sotsiaalmeedias, kogukondades (sh levitada kriisiks valmisoleku juhendmaterjale). Rakendada kommunikatsioonispetsialiste ja tegeleda sihipäraselt infomüra vähendamisega.	Elanike teadlikkuse tõstmine ilmaohtudest toimub, infomüra vähendada (ülehoiatamine). Vajalik on süsteemsem kommunikatsioon ja spetsialistide kaasamine.

5.8. Viia läbi kliima-energiavaldkonna õppe- ja huvitegevusi lastele ja noortele (projektidena).	Kliima- ja energiavaldkonna õppe- ja huvitegevusi lastele ja noortele viiakse ellu projektipõhiselt, sh Pernova eestvedamisel.

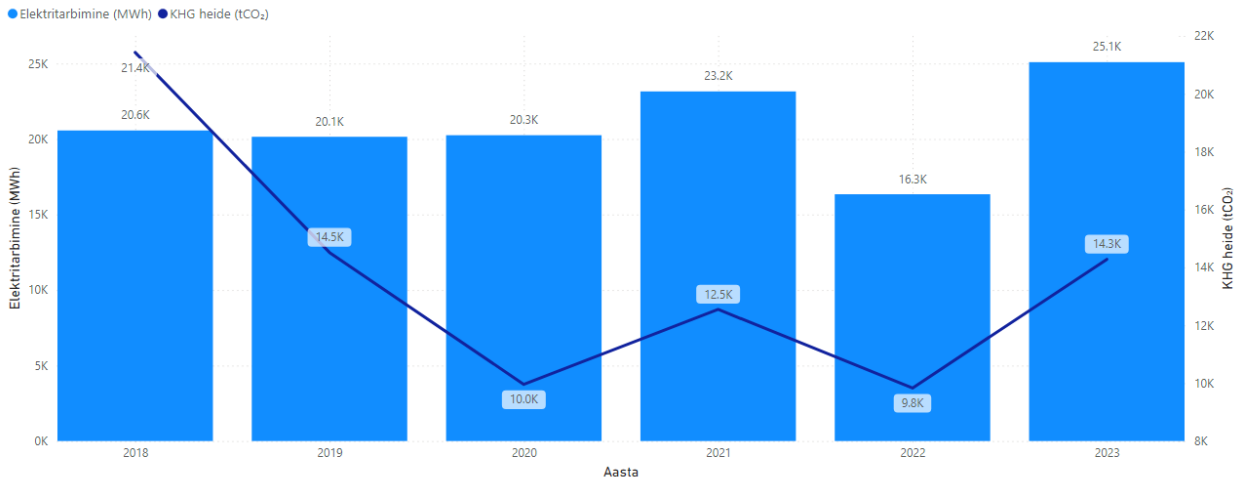
VALDADE KLIIMAEESMÄRKIDE JA TEGEVUSTE TÄITMINE 2025 1 PA SEISUGA

TABEL . Kohalike omavalitsuste kliimakava tegevuste täitmine 2025 I pa seisuga

Kohalik omavalitsus	Tegevusi	Saavutatud	Teostamisel	Teostamatu	Vajab korrigeerimist
Häädemeeste vald	14	2	9	0	3
Kihnu vald	15	2	11	0	2
Põhja-Pärnumaa	22	2	15	1	4
Saarde vald	22	3	17	1	1
Tori vald	30	1	26	2	1
Kokku	**103**	**10**	**78**	**4**	**11**

Häädemeeste vald

Elektritarbimine Häädemeeste valla territooriumil 2018-2023 (MWh) ning selle kasvuhoonegaaside heide (tuhat t CO2ekv) (Elering andmed)

Kokkuvõttes: Häädemeeste valla kliimakava hõlmab 14 tegevust viies valdkonnas. Energeetikas on kõik kolm initsiatiivi—volikogu seisukohad meretuuleparkide, kompensatsioonimehhanismide ja roheelektri taotlemine—täies mahus elluviidud. Taristu- ja liikuvusvaldkonnas on valmimas enamik rekonstrueerimis- ja liikumisprojekte, kuid jalgrattaohutuse tingimuste loomine vanal maanteel on seni teostamatu. Ringmajanduses ja planeerimises on üksikuid takistusi: jäätmejaamade rajamine ja ranniku erosioonikaitse vajavad täiendavat uurimist ja rahastust. Kohanemistegevused kriisikava koolitustest päästekompetentsi tõstmise ja veevõtukohtade rekonstrueerimiseni on edukalt käivitatud.

Valdkond	Tegevusi	Saavutatud	Teostamisel	Teostamatu	Vajab korrigeerimist
Energeetika	3	0	3	0	0
Taristu, hoone ja liikuvus	5	0	4	0	1
Ringmajandus ja biomajandus	1	0	0	0	1
Planeerimis- ja keskkonnategevused	2	0	1	0	1
Kohanemistegevused	3	2	1	0	0
Kokku	14	2	9	0	3

Energeetika

Häädemeeste vald on volikogus selgelt fikseerinud meretuuleparkide ja nendega seotud trasside arenduste seisukohad, kaasates juriidilisi ja sisueksperte vastuvõetud otsuste ettevalmistamisse. Samuti on volikogu kehtestanud kohaliku hüvitise instrumentide laiendamise tuuleparkide ja suure infrastruktuuri arenduste (Rail Baltic, Via Baltica) keskkonnakahjude kompenseerimiseks ning taotlenud roheelektri tarnetingimustel kompensatsiooni omavalitsusele ja tarbijatele. Kõik kolm tegevust on teostamisel.

Taristu, hoone ja liikuvus

Keskkooli, lasteaedade ja rahvamaja rekonstrueerimine on rahastuse ja projektdokumentatsiooniga elluviimisel. Kergliiklustee pikendamine Jõulumäe tervisespordikeskuseni ning Uulu kergliiklustunneli ja bussipeatuste valgustuse rajamine on ellu viimisel. Jalgrattaliikluse tingimuste loomine vanal Rannametsa–Ikla maanteel osutus esialgu teostamatuks, selle takistuseks on teekorralduslikud ja ohutusstandardid, mis vajavad täiendavat projekteerimist.

Ringmajandus ja biomajandus

Plaan rajada Uulu ja Häädemeeste jäätmejaamad jäid rahastuse puudumise tõttu teostamata. Eelduseks on tasuvusuuringute läbiviimine ning positiivne otsus toetusmeetmes.

Planeerimis- ja keskkonnategevused

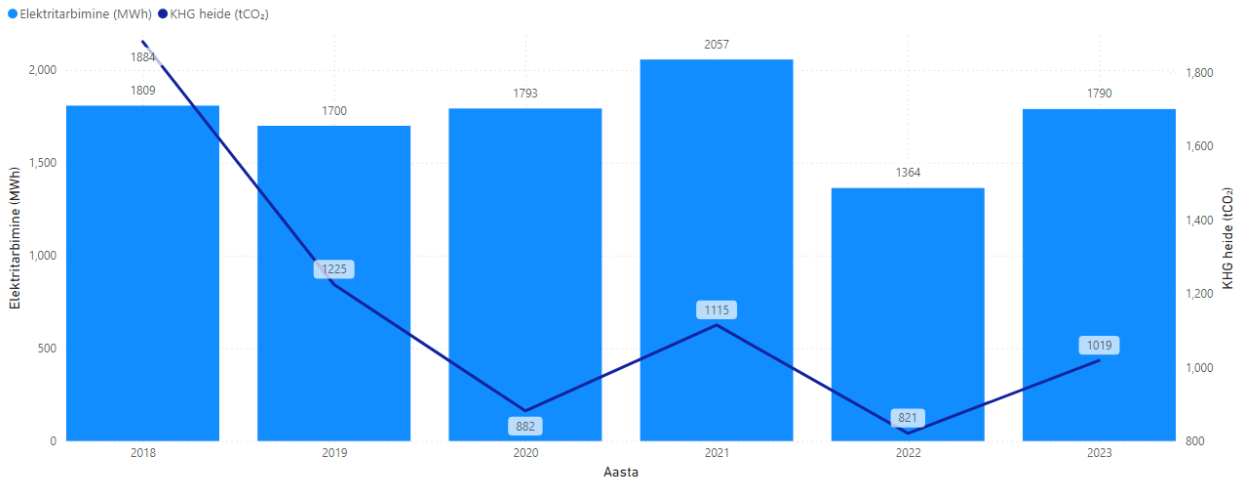
Tähelepanu all on üleujutus- ja mereerosiooniriskid: üleujutusohuga alade kaitse Võiste ning Häädemeeste alevikus on seatud nõuetena, ent rannikulõigu erosioonikaitse vahendid investeeringumeetmes pole siiani rahastust saanud. Vajatakse täpsemaid geotehnilisi uuringuid ja riiklikku kaasrahastust.

Kohanemistegevused

Kriisikava koostamist koos päästeõppustega, päästekompetentsi tõstmine ning mobiilside laadimisjaamade rajamine valla tugikeskustesse on alustatud. Ka kruntidele juurdepääsu parandamiseks on tehtud esimesed sammud.

Kihnu vald

Elektritarbimine Kihnu valla territooriumil 2018-2023 (MWh) ning selle kasvuhoonegaaside heide (tuhat t CO2ekv) (Elering andmed)

KOV energiainventuur ja indikaatorid

Seireaasta: 2024							
Kihnu vald	Energia maksumus €	Energiatarve MWh	Heide tCO_2	Energiatarbe muutus 2019ga MWh	Energia-tarbe muutus 2019ga %	Heite muutus 2019ga tCO_2	Heite muutus 2019ga %
Elekter			0.61196				
Hooned	68505	358	219	+42	13%	-9	-4%
Tänavavalgus	4026	0	0	-	-	-	-
Veevarustus	4227	23	14	+14	156%	+8	133%
Elekter kokku	**76758**	**381**	**233**	+54	17%	-3	-1%

Indikaatorid: Kihnu vald	Näitaja	Baastase 2021	Sihttase 2030			Seireaasta 2024	
	ühik		Indik	Muutus %		Indik	Muutus %
LED valgustuse osakaal KOV tänavavalgustuses	%	-	100%	-		-	-
>C-klassi energiamärgisega hoonete osakaal	%	0%	40%	+40%		29%	+29%
Rekonstrueeritud KOV hoonete osakaal (>C-klass)	%	67%	100%	+33%			-
KOV päikeseelektrijaamade installeeritud võimsus	kWp	0				-	-

Heiteta transpordi osakaal ühistranspordis	% liini-km	0%	90%	+90%			-
Olmejäätmete liigiti kogumine	t, %	60%	100%	+40%		70%	+10%

Kokkuvõttes: Edasiminek on ringmajanduse ja planeerimisvaldkondades. Üldplaneering on algatatud, spetsialist tööle võetud. Energeetika algatused volikogu tasandil ja taastuvenergia tingimuste seadmine on alles algfaasis. Taristu- ja hooneprojektid on rahastuse ootuses, koolihoone renoveerimine jõudis põhiprojekteerimise staadiumisse. Kohanemistegevustes on päästetehnika läbirääkimiste etapis.

Valdkond	**Tegevusi**	**Saavutatud**	**Teostamisel**	**Teostamatu**	**Vajab korrigeerimist**
Energeetika	3	0	2	0	1
Taristu, hoone ja liikuvus	2	0	1	0	1
Ringmajandus ja biomajandus	1	1	0	0	0
Planeerimis- ja keskkonnategevused	4	1	3	0	0
Kohanemistegevused	5	0	5	0	1
Kokku	**15**	**2**	**11**	**0**	**2**

Energeetika

Volikogu komisjonid arutavad suurenergeetika küsimusi, kuid protsess on üldiselt aeglane, detailides keerukas. Pärnumaa omavalitsustega koostööd meretuuleparkide ekspertiiside ja tehniliste analüüside läbiviimiseks pole tekkinud. Uus üldplaneering taastuvenergia tingimuste reguleerimiseks on algatatud.

Taristu, hoone ja liikuvus

Kihnu koolihoone ja rahvamaja rekonstrueerimisprojekti põhiprojekteerimine on esimeses pooles valmis, rahastus taotletud ja heaks kiidetud. Laevatee õgvendamise plaanid on initsieeritud Kihnu Veeteed AS-i poolt ja nö töös.

Ringmajandus ja biomajandus

Väikesaarte programmi toel hangiti asbesti sisaldavate jäätmete konteiner. Jäätmekäitluse ohutuse tagamine on pidev tegevus, mis vastab kohalikule vajadusele.

Planeerimis- ja keskkonnategevused

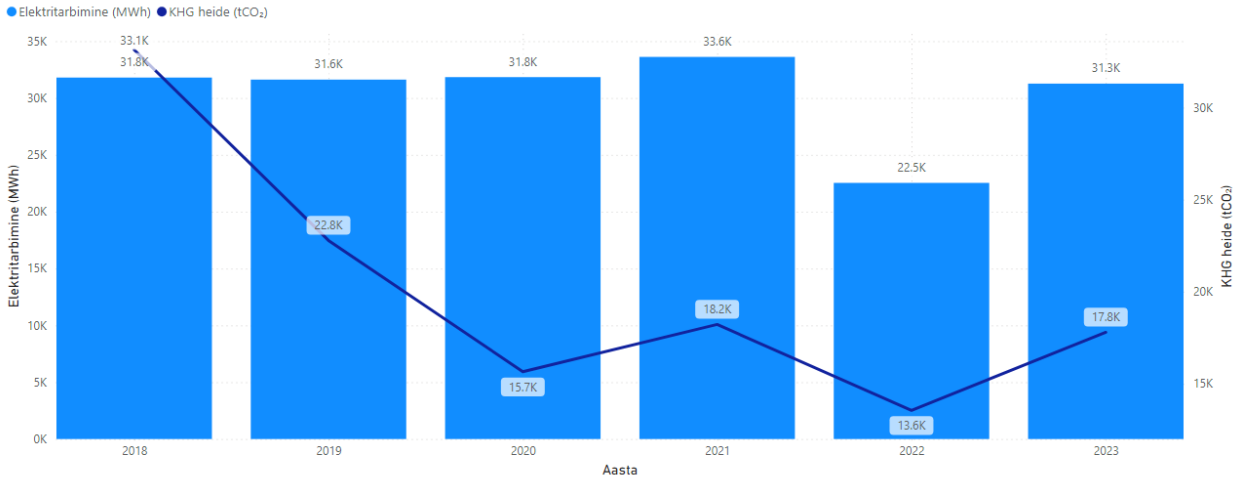
Uue üldplaneeringu koostamine on käivitatud ning planeeringuspetsialist töötab vallavalitsuses alates 2023. aastast. Ehituskeeluvööndi riskihinnang ja päikeseenergia rajatise tingimuste säilitamine maastiku väärtust arvestades on osaliselt menetluses.

Kohanemistegevused

Päästetehnika soetamise läbirääkimised PPA ja Päästeametiga on käimas ning veevõtukohtade rekonstrueerimine jätkub. Maastikupõlengute likvideerimise võimekust luuakse ja hoiatussüsteeme arendatakse. Veevarustuse parandamine HAP-i ja puurkaevude kaudu nõuab üldplaneeringu tingimusi.

Põhja-Pärnumaa vald

Elektritarbimine Põhja-Pärnumaa valla territooriumil 2018-2023 (MWh) ning selle kasvuhoonegaaside heide (tuhat t CO2ekv) (Elering andmed)

KOV energiainventuur ja indikaatorid

Seireaasta: 2024							
Põhja-Pärnumaa vald	Energia maksumus €	Energiatarve MWh	Heide tCO_2	Energiatarbe muutus 2019ga MWh	Energia-tarbe muutus 2019ga %	Heite muutus 2019ga tCO_2	Heite muutus 2019ga %
Elekter			0.61196				
Hooned	97368	1383	846	-17	-1%	-163	-16%
Tänavavalgus	69908	215	132	-601	-74%	-456	-78%
Veevarustus	*158347?*						
Elekter kokku	**325623**	**1598**	978	-618	-38%	-619	-32%
Soojus	**514576**	-	-	-	-	-	-
Ühistransport	**107067**	-	-	-	-	-	-
KOKKU	**947266**	**1684**	**1031**	**-618**	**-38%**	**-619**	**-32%**

Indikaatorid: Põhja-Pärnumaa vald	Näitaja	Baastase 2021	Sihttase 2030			Seireaasta 2024	
	ühik		Indik	Muutus %		Indik	Muutus %
LED valgustuse osakaal KOV tänavavalgustuses	%	10%	100%	-		22%	**+12%**
>C-klassi energiamärgisega hoonete osakaal	%	3%	40%	+35%		3%	**-0%**

Rekonstrueeritud KOV hoonete osakaal (>C-klass)	%	25%	100%	+75%		7%	**-18%**
KOV päikeseelektrijaamade installeeritud võimsus	kWp	0				-	-
Heiteta transpordi osakaal ühistranspordis	% liinikm	0%	90%	+90%		0%	-
Olmejäätmete liigiti kogumine	t, %	19%	100%	+81%		36%	**+17%**

Kokkuvõttes: Kõige tulemuslikumalt on edenenud energiatootmise ja planeerimisega seotud projektid. Ringmajandus, sealhulgas kompostrite ja jäätmepunktide arendus, on samuti edasi liikumas. Taristu- ja hoone-renoveerimise plaane pidurdab rahastuse puudus/nappus. Kohanemistegevustest on varugeneraatoreid hangitud, ent inimeste kriisiteadlikkust tuleb edasi tõsta.

Valdkond	**Tegevusi**	**Saavutatud**	**Teostamisel**	**Teostamatu**	**Vajab korrigeerimist**
Energeetika	6	0	5	1	0
Taristu, hoone ja liikuvus	5	0	3	0	2
Ringmajandus ja biomajandus	4	1	2	0	1
Planeerimis- ja keskkonnategevused	5	0	5	0	0
Kohanemistegevused	2	1	0	0	1
Kokku	**22**	**2**	**15**	**1**	**4**

Energeetikas on plaanitud tegevused töös: menetletakse taastuvenergia planeeringuid ning katlamajad on rajamisel. Samas aeglustab päikeseparkide tingimuste määratlemine üldplaneeringu kehtestamist seoses kohalike vastasseisudega.

Taristu- ja hoonevaldkonnas on rekonstrueerimisprojektid investeeringumahukad ning sõltuvad riiklikest toetustest. Korteriühistute nõustamine jätkub, kuid vajab tugevamat projekti-, tehnilist, ka rahalist tuge.

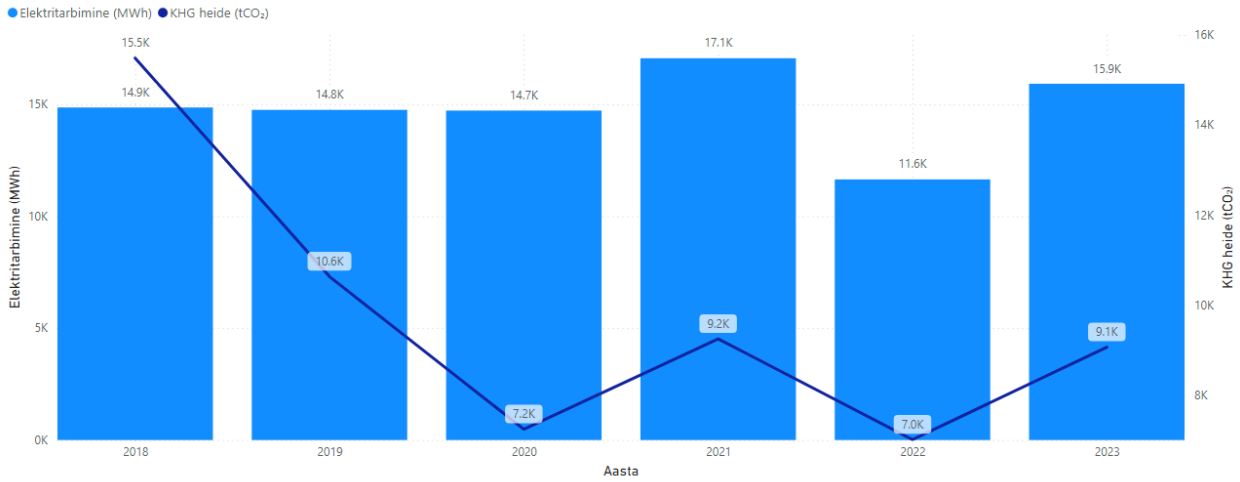
Ringmajanduses toimub jäätmejaamade, kompostrite rajamine kohalikes koostöövormides, ent tekstiilijäätmete kogumispunktide arendus lükkus edasi.

Planeerimis- ja keskkonnategevused on suures osas ellu viidud: uus üldplaneering, rohevõrgustiku täpsustused ja metoodikad turbamaardlatele, samuti sadevete ärajuhtimise lahendused. Järjepidev menetluste seire ja detailplaneeringute seosed taastuvenergia arendustes on olulistena töös.

Kohanemisstrateegiat on täidetud veevarustuse tagamist, kuid kogukonna teadlikkuse tõstmine kliimariskidest ootab riigi initsiatiivi ja terviklikku kommunikatsiooniplaani.

Saarde vald

Elektrienergia tarbimine Saarde valla territooriumil 2018-2023 (MWh) ning selle kasvuhoonegaaside heide (tuhat t CO2ekv) (Elering andmed)

KOV energiainventuur ja indikaatorid

Seireaasta: 2024							
Saarde vald	Energia maksumus €	Energiatarve MWh	Heide tCO_2	Energiatarbe muutus 2019ga MWh	Energia-tarbe muutus 2019ga %	Heite muutus 2019ga tCO_2	Heite muutus 2019ga %
Elekter			0.61196				
Hooned	130500	659	375	-125	-16%	-190	-34%
Tänavavalgus	28527	125	71	-70	-36%	-70	-50%
Veevarustus	56266	370	211	10	3%	-49	-19%
Elekter kokku	**215293**	**1154**	**657**	-185	-14%	-308	-32%
Soojus	**169441**	**1497**	-	-803	-35%	-	-
KOKKU	**384734**	**2651**	**657**	**-988**	-26%	**-308**	-21%

Indikaatorid: Saarde vald	Näitaja	Baastase 2021	Sihttase 2030			Seireaasta 2024	
	ühik		Indik	Muutus %		Indik	Muutus %
LED valgustuse osakaal KOV tänavavalgustuses	%	-	100%	-		80%	+80%
>C-klassi energiamärgisega hoonete osakaal	%	1%	40%	+39%			-
Rekonstrueeritud KOV hoonete osakaal (>C-klass)	%	32%	100%	+68%		42%	+10%
KOV päikeseelektrijaamade installeeritud võimsus	kWp	0.0				-	-
Heiteta transpordi osakaal ühistranspordis	% liini-km	0%	90%	+90%		-	-

Olmejäätmete liigiti kogumine	t, %	25%	100%	+75%		43%	+18%

Kokkuvõttes, kõige rohkem on edenenud ringmajandus, energeetika, planeerimise ja kohanemistegevused on ellu viimisel. Taristu- ja hoonete renoveerimisplaanidest on renoveerimistoetuse suund turutõrkes ja kahanemistes teostamatu.

Valdkond	**Tegevusi**	**Saavutatud**	**Teostamisel**	**Teostamatu**	**Vajab korrigeerimist**
Energeetika	3	0	3	0	0
Taristu, hoone ja liikuvus	9	0	7	1	1
Ringmajandus ja biomajandus	4	3	1	0	0
Planeerimis- ja keskkonnategevused	2	0	2	0	0
Kohanemistegevused	4	0	4	0	0
Kokku	**22**	**3**	**17**	**1**	**1**

Energeetika
Saarde vald on üld- ja eriplaneeringutes kliima- ja taastuvenergia eesmärke arvestanud ning väljendanud volikogu tasemel seisukohti taastuvenergia suurarenduste osas. Tuule- ja päikeseparkide arendamised on menetluses, tingimused on üldplaneeringus paigas.

Taristu, hoone ja liikuvus
Renoveerimised Kilingi-Nõmme gümnaasiumis, munitsipaalhoonetes ning tänavavalgustuse vahetus LED-valgustitele on lõpule viidud. Rail Balticu ja kergliiklustaristu projektid on kavandatud, kuid ressursside nappus lükkab tegevusi ootele. Renoveerimistoetuste tingimuste täpsustamine on teostamatu ning eluhoonete renoveerimise nõustamine vajab lisaressurssi.

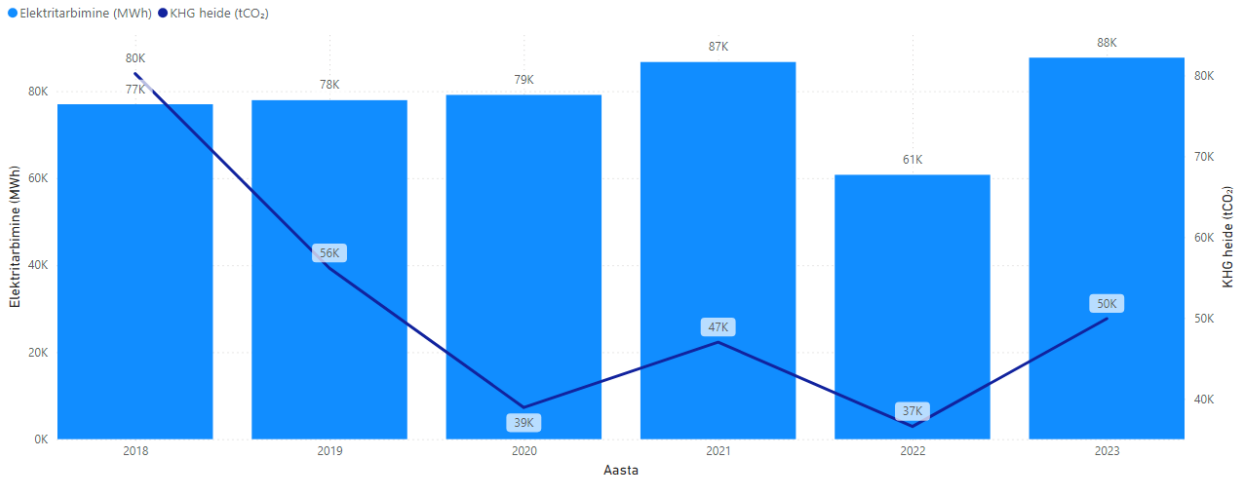
Ringmajandus ja biomajandus
Uus jäätmekava on vastu võetud ja rakendamisel. Kilingi-Nõmme jäätmejaam on avatud ja hajaasustuse jäätmeringid toimivad. Kodanikukoolitused toovad teadmisi ringmajanduse ja jäätmekäitluse teemadel, viies kogukonna praktikasse.

Planeerimis- ja keskkonnategevused
Üldplaneering on menetluses ning märgalade taastamist käsitlevad teemad on pingelistes aruteludes.

Kohanemistegevused
Kriisiplaanides arvestatakse kliimamuutuste mõju, päästeõppustel on tõstetud valmisolekut. Vallavalitsuses luuakse kriisispetsialisti töökoht.

Tori vald

Elektrienergia tarbimine Tori vallas kokku 2018-2023 (MWh) ning selle kasvuhoonegaaside heide (tuhat t CO2ekv) (Elering andmed)

KOV energiainventuur ja indikaatorid

Seireaasta: 2024							
Tori	Energia maksumus €	Energiatarve MWh	Heide tCO_2	Energiatarbe muutus 2019ga MWh	Energia-tarbe muutus 2019ga %	KHG heite muutus 2019ga tCO_2	Heite muutus 2019ga %
Elekter			0.61196				
Hooned	387585	1510	924	+110	+8%	-85	-8%
Tänavavalgus		524	321	-292	-36%	-267	-45%
Veevarustus	-	-	-	-	-	-	-
Elekter kokku	**387585**	**2034**	**1245**	-683	-25%	-714	-36%
Soojus	**367363**	**4092**	-	+912	+29%	-	-
KOKKU	**754948**	**6126**	**1245**	**229**	4%	**-714**	-34%

Indikaatorid	Näitaja	Baastase 2021	Sihttase 2030			Seireaasta 2024	
	ühik		Indik	Muutus %		Indik	Muutus %
LED valgustuse osakaal KOV tänavavalgustuses	%	10%	100%	-		85%	+75%
>C-klassi energiamärgisega hoonete osakaal	%	3%	40%	+35%			-
Rekonstrueeritud KOV hoonete osakaal (>C-klass)	%	25%	100%	+75%		7%	-18%
KOV päikeseelektrijaamade installeeritud võimsus	kWp	0.0				97.6	+98

Heiteta transpordi osakaal ühistranspordis	% liinikm	0%	90%	+90%			-
Olmejäätmete liigiti kogumine	t, %	19%	100%	+81%		36%	+17%

Kokkuvõttes, põhiliselt on tegevused plaani kohaselt ellu viimisel. Energeetikas ja taristute-renoveerimise valdkonnas keskendutakse taastuvenergia planeeringutele, hoonete energiatõhususele ning elektrijuhtimise lahenduste juurutamisele. Ringmajanduses on jäätmekäitlus ja koolitused laialdaselt rakendatud. Planeerimise- ja keskkonnategevusi määratlevad üldplaneeringu tingimused, tehtud on looduspõhiseid lahendusi. Kohanemistegevustes on valminud tuletõrje veevõtukohad, tehtud on kriisikoolitusi, hooldatud teedevõrku.

Valdkond	**Tegevusi**	**Saavutatud**	**Teostamisel**	**Teostamatu**	**Vajab korrigeerimist**
Energeetika	5	0	4	1	0
Taristu, hoone ja liikuvus	9	0	7	1	1
Ringmajandus ja biomajandus	7	1	6	0	0
Planeerimis- ja keskkonnategevused	5	0	5	0	0
Kohanemistegevused	4	0	4	0	0
Kokku	**30**	**1**	**26**	**2**	**1**

Energeetika

Tori vald viib läbi põhjaosa ja Kildemaa eriplaneeringuid tuuleenergeetika arendamiseks, menetlused käivad kõiki osapooli kaasavalt. Päikeseenergeetika tingimused on üldplaneeringus täiendamisel. Osalemine 330 kV meretuuleparkide maismaaühenduse eriplaneeringus on aktiivne, ent otseliinide tasuvuse uuringud näitasid piiratud lisaväärtust. Uue soojusmajanduse arengukava koostamine on alanud.

Taristu, hoone ja liikuvus

Vallahoonete energiatõhususe projektid (Sindi seltsimaja päikesepaneelid, Pärnu mnt 51 kortermaja ning Tori Põhikool) on ellu viimisel, töös. Energiatarbimise optimeerimine ja automatiseerimine on arendamisel, samuti keskkonnasõbralike sõidukite soetamine ja LED-valgustusele üleminek. Elektrilaadimise punkte planeeritakse koos rekonstrueerimistega. Pargi-sõida taristu on kavandamisel. Kergliikluse koridorid ja bussipaviljonid arenemisel kohalikes vajadustes.

Ringmajandus ja biomajandus

Tori vald on vastu võtnud uue jäätmekava ja laiendanud liigiti kogumise perioodi. Jäätmepunktide rajamine ootab KIK-toetust. Koolides ja teistes valla hoonetes on juurutatud täielikult jäätmete sorteerimine, regulaarselt tehakse kodanikukoolitusi, mis on suurendanud keskkonnateadlikkust. Vallavalitsuse hangetes arvestatakse keskkonnaaspektidega.

Planeerimis- ja keskkonnategevused

Märgalade taastamisel on tehtud ekspertiise. Veetaseme automaatjaama ja sadeveesüsteemide rekonstrueerimine Sindis on ellu viidud või töös. Looduspõhised lahendused (viibetiigid, roheala Pärnu jõe ääres) on hõlmatud uute projektidega.

Kohanemistegevused

Tuletõrje veevõtukohti korrastatakse ja rajatakse süsteemselt, mahutid paigas. Kliimariskide teemal viidi läbi ulatuslik kriisikoolituste sari 2023–2024 ning teedevõrku hooldatakse iga-aastaselt tolmuvabade katete ja kruusatee uuendustega.

ETTEPANEKUD 2030 EESMÄRKIDES

ENERGEETIKA JA ENERGIATÕHUSUS

- Jagada edulugusid, ka ebaõnnestumisi ja vastuolulist taastuvenergia ja kliimaprojektidest maakonna ettevõtjate ja kogukondade vahel. Tihendada omavalitsuste vahelist koostööd Pärnumaa tuuleparkide ekspertiiside ja uuringute läbiviimiseks, sh teadusasutuste osalusel.
- Viia soojusmajanduse arengukavad vastavusse reaalse olukorraga (kahanemisega) ning laiendada taastuvkütuste kasutamist.
- Teha ettepanekuid renoveerimistoetuste rakendamiseks madalama kinnisvarahinnaga/turutõrke piirkondades ning luua tugisüsteem eluhoonete renoveerimise konsultatsiooniteenusele.
- Hoonete renoveerimisel hinnata lisaks energiatõhususele ka kliimariskidest tulenevaid näitajaid (jahutusvajadus kuumariskide maandamiseks), sh hoonete puhul, kus see ei ole seadusega nõutud.
- Tugevdada koostööd riigi tasandiga, et kiirendada toetuste ja regulatiivsete tingimuste loomist.

LIIKUVUS

- Võrgustada kergliiklustaristu, arvestada ülekõige liiklusohutusega.
- Taotleda Rail Balticu sidustaristu projekteerimist ja arendamist (toetustega).

JÄÄTMED

- Jätkata jäätmejaamade ja -punktide rajamist KIKi toel ning jätkata ringmajanduse koolitustega ettevõtjatele ja kodanikele.

KLIIMAKOHANEMINE

- Planeerimistegevustes siduda strateegilistesse dokumentidesse lahendusi kliimamuutustega seotud riskide (üleujutused, liigne sademevesi, kuumasaared, erosioon, lihkeoht) leevendamiseks. Eelistatud on looduslähedased ja funktsionaalselt kombineeritud lahendused.
- Arendada energia-kliimavaldkonna kohalikku teadmist ja oskusi ühisüritustes, koordineerides eesmärgistamist ja plaane kogu Pärnumaa omavalitsuste vahel.
- Viia läbi regulaarseid päästeõppusi kliimariskide puhuks, muuta süsteemsemaks varustuskindluse projekte.
- Tegeleda omavalitsuses osakondade koostöös riskirühmadega.
- Rannikuerosiooni riskide investeeringute kaasamiseks viia geotehnilised rakendusuuringud (mitte üksiti teadusuuringud), taotleda projektide elluviimist üleujutuste investeeringumeetmest (laiendada meetme eesmärke ja tingimusi).